

INTERVENCIÓ

DESNUTRICIÓ INFANTIL I INTERVENCIÓ COMUNITÀRIA

«... Quan intentem intervenir controlant els pares o interessant-nos únicament pel xiquet, només aconseguim una continuació de la pauta...»

SALVADOR MINUCHIN

no tingúes unes situacions de context «no nodrients». Se'ns va ocórrer analitzar tot el circuit de la problemàtica:

CIRCUIT DE LA DESNUTRICIÓ I L'ABANDÓ

- Deixadesa o renúncia d'una de les funcions primàries de les famílies: l'alimentació.
- Resonància⁵ i alarma social d'un element de prestigi de la comunitat (sistema formal).
- Intervenció directa sobre la família i impacte social.⁶ Fracàs de la instància detectant en la solució de la problemàtica.
- Delegació als Serveis So-

F. L. Hidalgo Mena
A. Vaquer Chiva

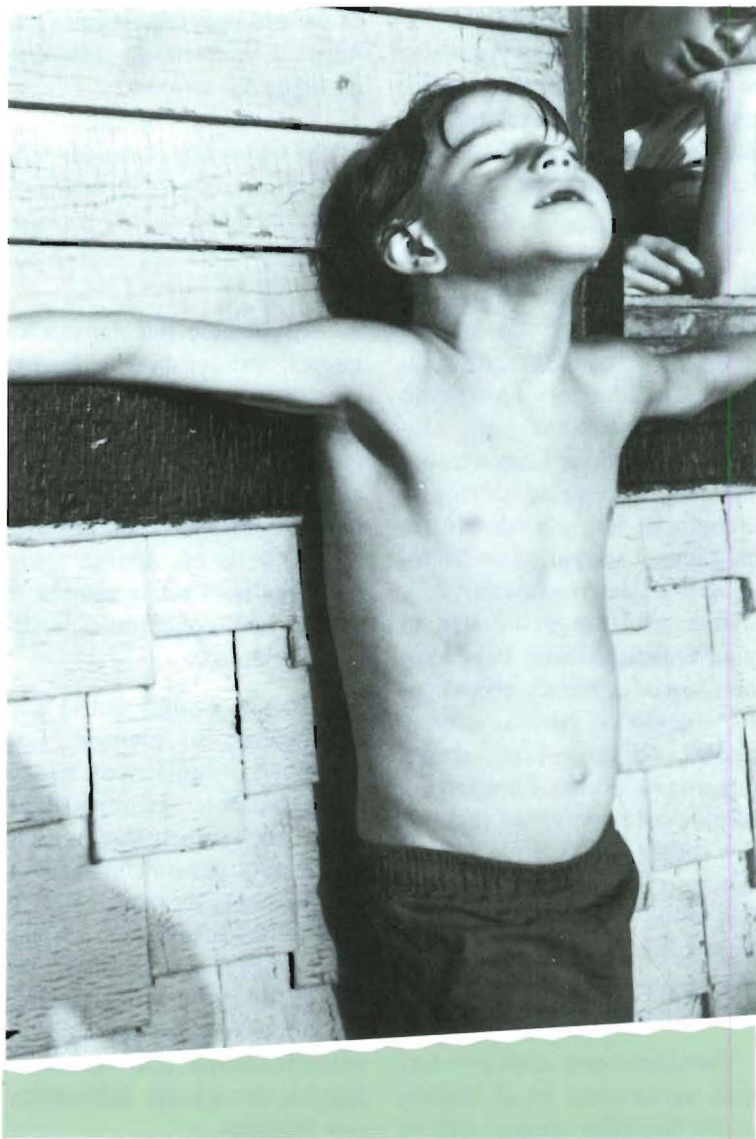
En el transcurs dels seminaris realitzats amb els treballadors socials, hem tingut l'oportunitat d'estudiar conjuntament alguns casos de desnutrició infantil y elaborar estratègies d'intervenció tendents a solucionar la problemàtica de la desnutrició per deixadesa o abandó, així com confeccionar accions per a intervenir en aquesta problemàtica.

A pesar que el nombre de casos estudiats és escàs, en podem observar unes similituds importants i reflexionar al voltant de la «coreografia»¹ que envolupa aquests casos.

El primer contacte amb aquesta problemàtica el vam tenir per mitjà d'un treballador social d'una de les comarques interiors de València. Es tractava d'una situació de desnutrició sobre la qual el metge del poble li havia cridat l'atenció per si podia ajudar a solucionar-la.

Més enllà del contingut concret i sempre dramàtic de la desnutrició infantil, ens cridà l'atenció el fet que en un poble tan menut no hi hagués ningú que suplís amb la seua actuació la situació de desampar del xiquet. ¿Com era possible que ni la família extensa, ni els veïns ni cap membre del sistema informal² s'ocupàs de la criatura? ¿No ens trobaríem també davant d'una situació de família «desnutrida socialment»? ¿Com era possible que cap sistema semiformal³ ni formal⁴ pogués mobilitzar-se i contribuir a pal·liar la problemàtica? ¿No es tractaria igualment d'una societat «desnutrida»?

Començà a preocupar-nos, doncs, l'aspecte coreogràfic de la desnutrició i l'abandó. En principi pensàvem que era impossible que s'hi produís una situació de desnutrició i abandó infantil sense que paral·lelament la problemàtica familiar

cials. Reconeixement implícit que es tracta d'una problemàtica social.

- Nova intervenció davant la família.

La dificultat d'intervenir amb èxit dins d'aquest complex embolic prové de considerar que tot origen de la problemàtica i, per tant, tota intervenció, es centra en la família. Açò deriva en un procés en el qual cada vegada augmenta el nombre d'intervencions d'agents socials de sistemes formals, externs o estranys a la família, que actuen sobre ella. I tot açò després dels successius fracassos dels sistemes socials més pròxims a la família.

Pensant que si el treballador social accepta la delegació tal i com li se presenta i que si insisteix en una intervenció familiar més, estarà encaminat a un nou fracàs, es tractarà de buscar una forma de fugir de la constricció imposada per la lògica del circuit o bucle de la intervenció per a reenquadrant tota la problemàtica des d'un altre punt de vista.

En el seminari, l'esquema anterior va quedar de la manera següent: (Ver fig. 1)

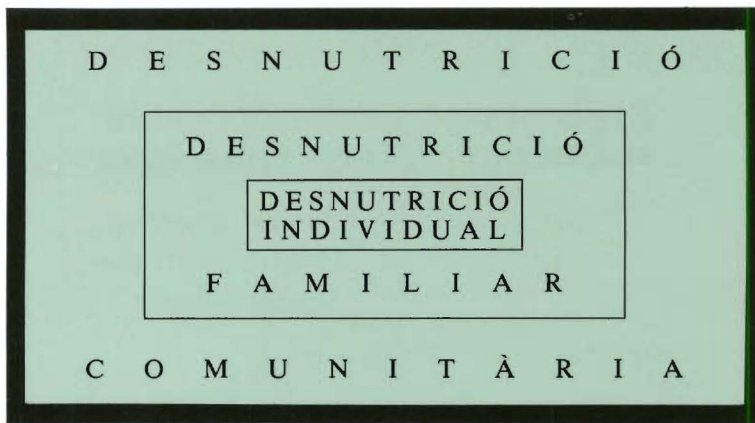
Les preguntes i hipòtesis que ens féiem en el seminari ja no eren les típiques d'una inter-

venció familiar, ja no ens preguntàvem solament per les condicions de la família, per la preparació i el treball dels seus membres... Ens preguntàvem per les seues relacions amb la comunitat, per la seua història conjunta amb el poble.

Així, va eixir a reluir una llarga i fosca història sobre aquesta família que havia arribat a ser una família «maleïda», «no existent», socialment «desnutrida», era el pacient índex d'una petita comunitat amb problemes greus.

En aquest cas, el procés de desnutrició i abandó infantil podia reenquadrar-se en un procés molt més ampli, en una metàfora de l'abandó de tota una comunitat.

La dificultat per a solucionar aquesta problemàtica, prové de la «ceguesa» dels actors del drama. Efectivament, cadascun intervé i actua amb la visió d'una part del problema, amb la qual cosa es produeix una «escisió social» en què, per una banda, els sistemes pròxims a la família no l'accepten i per l'altra, representants de sistemes formals pretenen modificar la dinàmica familiar. Aquesta forma d'estructurar el marc de la intervenció, igual que qualsevol altra, implica uns presupòsits-supòsits ideo-

lògics que representen una focalització en l'individu i, en el cas de menors, una «culpabilització» de la família. Si la focalització del problema es centra únicament en el menor i en la família com a context, es corre el risc de convertir el menor en moneda de canvi front a les institucions i front a la societat. Aquest tipus de definició de la relació família-sistema formal, triangula necessàriament el menor i no augura res bo per al seu futur.

El repte per al treballador social està centrat en el fet d'atendre no sols el problema de la desnutrició de forma individual, sinó d'entendre al llast històric que suporta la família en l'ambient on es desenvolupa la seua problemàtica.

Els esquemes de les intervencions abans i després del reenquadrament de la situació quedarien així: (Ver fig. 2)

ESQUEMA: CIRCUIT DE DESNUTRICIÓ, ABANDÓ I INTERVENCIÓ

Fig. 1

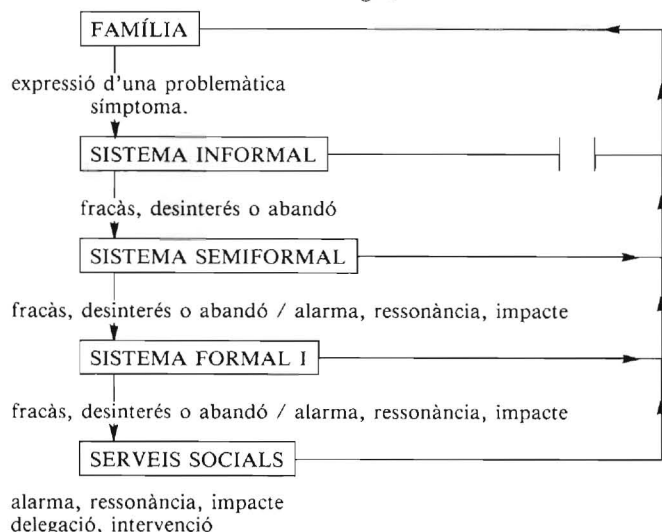
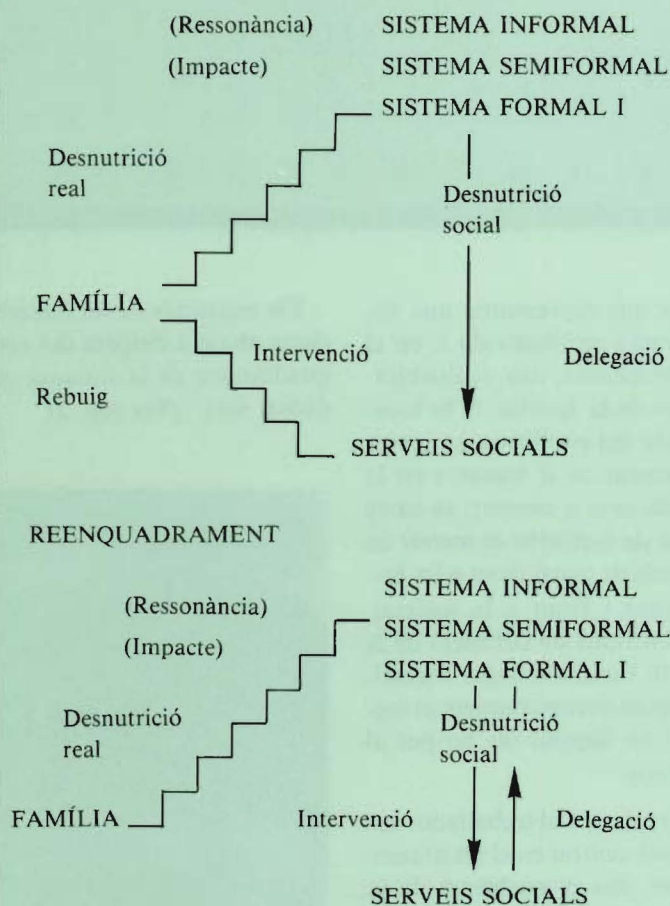

Fig. 2

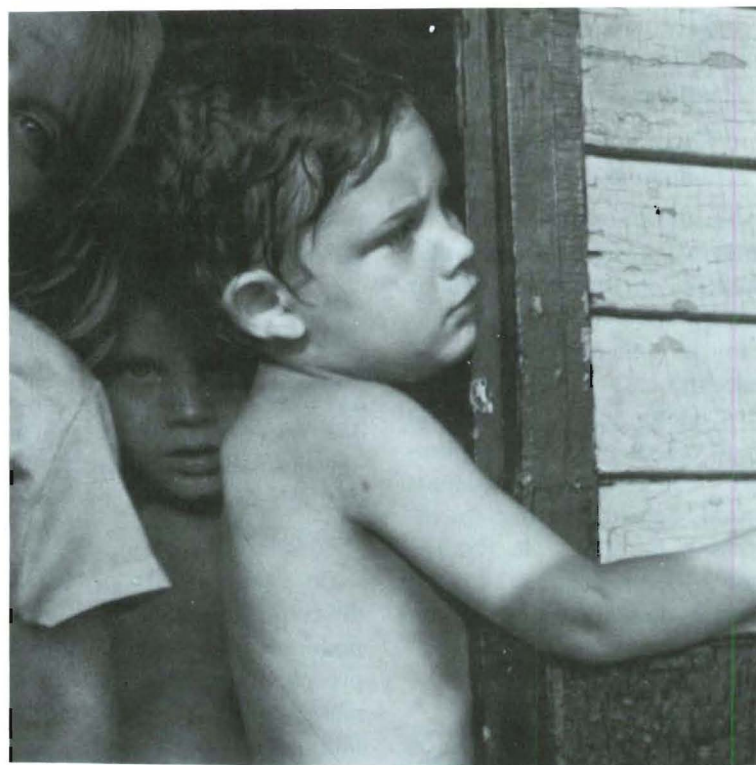
ESQUEMA DE LA INTERVENCIÓ ABANS DEL REENQUADRAMENT

En el cas que ens ocupa, el treballador social, una vegada analitzat aquest cas en el seminari, va idear una intervenció pròxima a la de l'alcalde, des del punt de vista d'interessar-se per com havia pogut arribar la situació tan lluny. Això va ser suficient perquè l'alcalde es preocupàs pel tema, es personàs a casa de la família i els veïns se sentiren autoritzats per a ajudar. D'aquesta manera es va invertir la tendència que l'agent encarregat de la intervenció estigués cada vegada més allunyat de l'entorn pròxim a la família. L'especialització i la llunyania de la família (el cas s'analitzà en un seminari on ningú no el coneixia) es va utilitzar per a tornar reenquadrada la problemàtica als actors principals del drama.

En resum, en els casos de desnutrició infantil, pot resul-

tar útil considerar aquesta desnutrició i abandó com una comunicació metafòrica, com un crit de la desnutrició familiar i/o social. Pot resultar útil, a més, situar la intervenció en

una instància distinta a l'estrictament familiar, en una instància que permeta reenquadrar la problemàtica i obrir una via de col·laboració futura amb la família. (Ver fig. 3)

MINUCHIN, S. Calidoscopio familiar. Paidós. Barcelona 1985.
OOMS, T. Una terapeuta familiar va a Washington. En el cambio familiar: Desarrollo de modelos. Gedisa. Barcelona 1988.

ANOTACIONES

- 1 Coreografía: En el sentido de B. P. Keeney, en el qual les descripcions dels processos en un metacontext corresponen a descripcions de la coreografia i la classificació de les pautes dels recursos d'ordre superior a les categories de la coreografia. En el nostre cas, les pautes dels recursos del metacontext social, en relació al context familiar, constitueix la coreografia del símptoma de desnutrició.
- 2 Sistema Informal: es forma a partir dels amics, veïns, parents. Es caracteritza per un estil de relació propi de la comunitat on es resideix.
- 3 Sistema Semiformal: les relacions estan regulades dins d'un ordre organitzatiu. Aquests sistemes estan constituïts pel treball, els negocis, l'església, les associacions...
- 4 Sistema Formal: es constitueix a partir de la funció social que desenvolupa i amb un caràcter molt especialitzat, p. e. agències d'ocupació, policia, tribunals.
- 5 Ressonància: ací l'hem utilitzat en el sentit d'exportació de la problemàtica del sistema familiar a un altre sistema social mitjançant la situació dramàtica que planteja el símptoma.
- 6 Impacte social: entenem per impacte social el desequilibri produït en diversos grups socials que «obliga» a reaccionar al context social.

BIBLIOGRAFIA

- HOFFMAN, L. Una espiral en escalada. En el cambio familiar: desarrollo de modelos. Gedisa. Barcelona 1988.
KEENEY, B. P. La estética del cambio. Paidós. Barcelona 1987.

REENQUADRAMENT

Fig. 3

